

УДК 33.054.23

<https://doi.org/10.33099/2304-2745/2024-3-83/54-61>

Косарецький Є. І., доктор філософії¹ (0000-0001-9601-8544)
Куцак С. В.¹ (0000-0001-5238-8957)
Могилевська В. О.¹ (0000-0002-3939-7717)
Сотник В. В., кандидат економічних наук² (0000-0003-0507-2348)

¹ – Центр воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України, Київ;

² – Кафедра менеджменту імені професора Й. С. Завадського Національного університету біоресурсів і природокористування України, Київ

Дослідження механізмів оцінки збитків та шкоди, завданих складовим сил оборони внаслідок збройної агресії: нормативно-правові аспекти

Резюме. У статті проаналізовані вітчизняні та міжнародні нормативно-правові акти з питань оцінки збитків та шкоди, спричинених збройною агресією Російської Федерації. Досліджені міжнародно-правові механізми відшкодування збитків за напрямом військових втрат та витрат.

Ключові слова: збитки; шкода; військові втрати; оцінка збитків; збройна агресія; реєстр збитків.

Постановка проблеми. Розпочата в 2014 році збройна агресія Російської Федерації (РФ) призвела до значних збитків у всіх сферах життєдіяльності України. Ураховуючи велику кількість пошкодженого майна, людських втрат та витрат, негативних фінансово-економічних наслідків, гостро постало питання створення належної доказової бази для підтримки позицій України при розгляді питань відшкодування агресором збитків та шкоди в рамках міжнародного спеціального компенсаційного механізму.

Результатом цієї діяльності стало розроблення низки нормативно-правових документів, які передбачають визначення механізмів фіксування, збору, обліку та оцінки збитків та шкоди, військових витрат та втрат.

Водночас, зважаючи на специфіку діяльності структурних підрозділів в системі Міністерства оборони України, проблема методологічного забезпечення оцінки військових витрат та втрат, як окремого напрямку, потребує додаткового вивчення науковцями і експертами-практиками для подальшого удосконалення механізмів оцінки завданої шкоди.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показує значний інтерес як українських та і зарубіжних вчених до питань методологічного забезпечення оцінки збитків та шкоди, завданих внаслідок збройної агресії проти України. Зокрема, проблема удосконалення експертної та облікової оцінки збитків досліджувалась у роботах таких вчених як Р. Пасько, Я. Маркус [1], С. Максимов [2], В. Жук, Ю. Бездушна, Н. Жук, В. Павленко [3] та інших [4, 5].

Дослідження методичних підходів та нормативно-правового забезпечення щодо визначення термінології, механізмів обліку та оцінки збитків, що спричинені воєнним конфліктом, представлені в наукових працях М. Jacobsson [6], В. Брус, Д. Ващенко, Т. Кришталь [7], Г. Вашеки [8].

Слід зазначити, що за результатами дослідження відкритих літературних джерел питання обліку та оцінки збитків за напрямом військових втрат, спричинених збройною агресією, в наукових публікаціях практично не досліджувалось. Обґрунтуванню необхідності обліку та оцінки військових витрат та втрат, завданих внаслідок бойових дій, була приділена значна увага в дослідженні [9].

Мета статті полягає в аналізі вітчизняного та міжнародного нормативно-правового забезпечення, яке визначає механізми оцінки збитків та шкоди за напрямом військових втрат, спричинених бойовими діями, для його подальшого вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Нормативно-правову основу з питань обліку, оцінки збитків та шкоди, заподіяних внаслідок воєнних дій становлять міжнародні та національні регуляторні акти: резолюції Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй (ГА ООН) та Ради Європи, закони України, постанови Кабінету Міністрів України (КМУ), нормативні акти міністерств та інших органів центральної виконавчої влади України, стандарти з оцінки збитків.

Міжнародні регуляторні акти з питань оцінки збитків, завданих внаслідок бойових дій. Політико-правовою передумовою до стягнення репарацій з країни-агресора РФ

стало прийняття резолюцій ГА ООН A/RES/ES-11/5 від 14 листопада 2022 року “Сприяння здійсненню правового захисту і забезпечення відшкодування шкоди у зв’язку з агресією проти України” (Furtherance of remedy and reparation for aggression against Ukraine) [10], Комітетом Міністрів Ради Європи CM/Res(2023)3 від 12 травня 2023 року “Про встановлення Розширеної

часткової угоди про реєстр збитків, завданих агресією РФ проти України” (Establishing the enlarged partial agreement on the register of damage caused by the aggression of the Russian Federation against Ukraine) [11] та Парламентською Асамблеєю Ради Європи 2539 (2024) від 16 квітня 2024 року “Підтримка відбудови України” (Support for the reconstruction of Ukraine) [12] (рис. 1).

Рис. 1. Резолюції міжнародних організацій з питань відшкодування збитків, спричинених збройною агресією РФ

Резолюція ГА ООН A/RES/ES-11/5, керуючись Основними принципами та керівними положеннями щодо правового захисту та відшкодування збитків, пов’язаних з грубим порушенням норм міжнародного права та серйозним порушенням міжнародного гуманітарного права [10]:

зазначає, що РФ необхідно притягнути до відповідальності за її агресивні дії щодо України, які призвели до порушення міжнародного права (міжнародного гуманітарного права) в чи проти України, включаючи порушення Статуту ООН, та що вона має понести правову відповідальність за

свої міжнародно-протиправні діяння, зокрема, шляхом відшкодування будь-якої шкоди, завданої такими діяннями;

наголошує на необхідності створити, співпрацюючи з Україною, міжнародний механізм відшкодування шкоди (збитків, втрат), що спричинена міжнародно-протиправними діяннями РФ в Україні чи проти України;

рекомендує створення державами – членами у співпраці з Україною міжнародного реєстру збитків для реєстрації в документальній формі доказів та відомостей, що містяться в заявах щодо збитків, втрат або шкоди, заподіяних всім зацікавленим фізичним та юридичним особам, а також державі України внаслідок діянь російської федерації в Україні чи проти України, а також для сприяння збору доказів та координації такої діяльності.

Комітет Міністрів Ради Європи, беручи до уваги Резолюцію ГА ООН A/RES/ES-11/5, у своїй резолюції CM/Res(2023)3 [11]:

також визнає необхідність створення міжнародного механізму відшкодування та рекомендує створення міжнародного реєстру збитків у співпраці з Україною, будучи переконаним, що створення реєстру збитків є важливим першим кроком для забезпечення своєчасної компенсації жертвам міжнародно-протиправних дій РФ в Україні або проти України;

вирішив створити Розширену часткову угоду про Реєстр збитків, завданих агресією РФ проти України (далі - Реєстр), керуючись доданим до цієї Резолюції Статутом, який слугуватиме документальною формою обліку доказів та інформації щодо заяв про відшкодування збитків, втрат чи шкоди, завданих всім зацікавленим фізичним і юридичним особам, а також державі Україна (включаючи її регіональні та місцеві органи влади, державні чи підконтрольні установи), завданих 24 лютого 2022 року або пізніше на території України в межах її міжнародно-визнаних кордонів, включаючи її територіальні води, міжнародно-протиправними діями РФ в Україні або проти України.

Відповідно до Статуту Реєстр приймає та обробляє інформацію, що стосується заяв про відшкодування збитків та доказів; категоріює, класифікує та систематизує такі заяви, оцінює та визначає прийнятність заяв для включення до Реєстру та реєструє прийнятні заяви з метою їх майбутнього

розгляду та винесення рішення. Заяви, докази та пов'язану інформацію до Реєстру подають заінтересовані фізичні та юридичні особи, а також держава Україна (включаючи її регіональні та місцеві органи влади, державні чи підконтрольні установи). Робота Реєстру, включаючи його цифрову платформу з усіма даними про заяви та докази, що містяться в ньому, має стати першою складовою майбутнього міжнародного компенсаційного механізму, який буде створено окремим міжнародним інструментом у співпраці з Україною (далі – “Компенсаційний механізм”).

Парламентська Асамблея Ради Європи, беручи до уваги Резолюцію ГА ООН A/RES/ES-11/5, в своїй резолюції 2539 (2024) також підтримує створення Реєстру збитків під егідою Ради Європи, при цьому [12]:

передбачає створення компенсаційного фонду для виплати за рішеннями про відшкодування збитків, присуджених комісією, зокрема шляхом конфіскації та іншим чином, використовуючи активи РФ для відшкодування збитків, завданих війною в Україні;

підтверджує зобов'язання держави-агресора, РФ, надати повну компенсацію за шкоду, збитки та травми, спричинені її міжнародно-протиправними діями, включаючи руйнування інфраструктури, загибель людей, економічні труднощі та інші негативні наслідки, відповідно до принципів міжнародного права;

наполягає, щоб заморожені російські державні фінансові активи були доступні для відновлення України. Держави, які володіють такими активами, повинні співпрацювати та передати їх до міжнародного механізму компенсації;

наполягає на тому, що відновлення України потрібне негайно, не чекаючи закінчення агресії, і тому закликає до створення міжнародного трастового фонду з чітким терміном реалізації цього механізму, до якого будуть перераховані всі російські державні активи, якими володіють держави – члени Ради Європи та країни, що не є членами Ради Європи, які будуть депоновані, забезпечуючи прозорість, підзвітність та справедливість у виплаті коштів, які мають бути використані для компенсації Україні внаслідок російської агресії в Україні.

Світова практика застосування репарацій показує, що для отримання адекватного розміру відшкодувань необхідно забезпечити повноту та достовірність зібраної інформації про всі види втрат через агресію,

а також належну доказову базу на їх підтвердження.

Дотримання Міжнародних стандартів оцінки (International valuation standards) [13] під час розробки механізмів оцінки збитків, заподіяних внаслідок бойових дій, дає змогу забезпечити обґрунтованість вартості понесених витрат та втрат, що підтверджує репараційні вимоги, та є прийнятною в суверенних юрисдикціях.

Міжнародні стандарти оцінки (IVS) розроблені Радою з міжнародних стандартів оцінки (International Valuation Standards Council, IVSC), яка є незалежною некомерційною організацією, що займається підвищенням якості професії оцінювача. Головна мета IVSC – зміцнити впевненість і довіру громадськості до оцінки шляхом розробки стандартів і забезпечення їх загального прийняття та впровадження для оцінки активів у всьому світі. IVSC також

просуває провідні практичні підходи до поведінки та компетентності професійних оцінювачів.

IVS – це стандарти для виконання завдань оцінки з використанням загально визнаних концепцій і принципів, які сприяють прозорості та узгодженості практики оцінки, та є фундаментальною частиною фінансової системи разом із високим рівнем професіоналізму в їх застосуванні. IVS складається з обов'язкових вимог, яких необхідно дотримуватися, щоб можна було стверджувати, що оцінка була проведена відповідно до IVS. Певні аспекти стандартів не вказують і не наказують на будь-який конкретний напрямок дій, але надають фундаментальні принципи та концепції, які необхідно враховувати під час проведення оцінки.

IVS ґрунтуються на 14 базових принципах оцінки (рис. 2) [13]:

Рис. 2. Базові принципи оцінки

1. Етика. Оцінювачі повинні дотримуватись етичних принципів чесності, об'єктивності, неупередженості, конфіденційності, компетентності та професіоналізму для сприяння та збереження суспільної довіри.

2. Компетентність. На момент подання оцінки оцінювачі повинні мати технічні навички та знання, необхідні для належного виконання завдання з оцінки.

3. Відповідність. Оцінювачі повинні розкрити або повідомити про опубліковані стандарти оцінки, які використовуються для завдання, і дотримуватися цих стандартів.

4. База (тип або стандарт) оцінки. Оцінювачі повинні вибрати базу (або бази) оцінки, яка підходить для завдання, і дотримуватися всіх відповідних вимог. База оцінки (або бази) повинна бути або визначена, або вказана.

5. Дата оцінки (тобто дата набрання чинності/дата оцінки). Оцінювачі повинні розкривати або повідомляти дату оцінки, яка є основою їх аналізу, думок або висновків. Оцінювачі також повинні вказати дату, коли вони розкривають або звітують про свою оцінку.

6. Припущення та умови. Оцінювачі повинні розкрити важливі припущення та

умови, характерні для завдання, які можуть вплинути на результат призначення.

7. Використання за призначенням. Оцінювачі повинні розкрити або повідомити чіткий і точний опис передбачуваного використання оцінки.

8. Передбачуваний користувач(і). Оцінювачі повинні розкрити або надати чіткий і точний опис передбачуваного користувача (користувачів) оцінки.

9. Обсяг робіт. Оцінювачі повинні визначити, виконати та оприлюднити або повідомити про обсяг роботи, який підходить для завдання, що призведе до достовірної оцінки.

10. Ідентифікація предмета оцінки. Оцінювачі повинні чітко визначити, що оцінюється.

11. Прозорість даних. Оцінювачі повинні використовувати відповідну інформацію та вхідні дані чітко та прозоро, щоб забезпечити достовірну оцінку.

12. Методологія оцінки. Оцінювачі повинні належним чином використовувати відповідну(і) методологію(і) оцінки, щоб зробити вірну оцінку.

13. Комунікація оцінки. Оцінювачі повинні чітко донести аналізи, думки та висновки оцінки до передбачуваного користувача(ів).

14. Діловодство. Оцінювачі повинні зберігати копію оцінки та протокол виконаної роботи з оцінки протягом відповідного періоду після завершення завдання.

Вітчизняну нормативно-правову базу з питань обліку та оцінки шкоди і збитків, заподіяних внаслідок бойових дій складають більше 30 актів [8, 14]. Механізми оцінки збитків, завданих складовим сил оборони України, визначаються з урахуванням наступних нормативних документів.

А. Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України, Законами України “Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об’єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією РФ проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією РФ проти України”, “Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні”, “Про судову експертизу”.

Б. Постановами КМУ від 20.03.2022 № 326 “Про затвердження Порядку

визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії РФ” [15], від 26.03.2022 № 380 “Про збір, обробку та облік інформації про пошкоджене та знищене нерухоме майно внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією РФ проти України” [16], від 13.06.2023 № 624 “Деякі питання забезпечення функціонування Державного реєстру майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією РФ проти України” [17].

В. Наказом Міністерства оборони України від 14.09.2022 № 277 “Про затвердження Методики визначення військових втрат, завданих Україні внаслідок збройної агресії РФ” [18], наказом Міністерства економіки України, Фонду державного майна України від 18.10.2022 № 3904/1223 “Про затвердження Методики визначення шкоди та обсягу збитків, завданих підприємствам, установам та організаціям усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна у зв’язку із збройною агресією РФ, а також упущеної вигоди від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності” [19], спільним наказом Міністерства оборони України та Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 01.12.2022 № 407/509 “Про затвердження Порядку взаємодії Міністерства оборони України з Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України з питань фіксування фактів заподіяння шкоди та визначення збитків, нанесених навколишньому природному середовищу, на об’єктах системи Міністерства оборони України внаслідок збройної агресії РФ” [20].

Цивільний і Господарські кодекси дають визначення поняттям “збитки”, “відшкодування збитків”, “відшкодування майнової шкоди”, “моральна шкода”, “відшкодування моральної шкоди”, “упущена вигода” тощо. Законом України “Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об’єктів нерухомого майна ..., та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, ...” визначається правовий та організаційний базис щодо надання компенсації за пошкоджені (знищені) об’єкти нерухомого майна внаслідок бойових дій, а також правове регулювання механізмів, пов’язаних зі створенням та веденням Державного реєстру пошкодженого

(знищеного) майна, внаслідок збройної агресії РФ.

Відповідно до статті 7 Закону України “Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні”, проведення оцінки майна здійснюється у випадках, встановлених законодавством України, міжнародними угодами та є обов’язковим під час визначення збитків або розміру відшкодування у випадках, встановлених законом. Абзац третій частини другої статті 3 цього Закону визначає, що незалежна оцінка майна – це оцінка, яка проведена суб’єктом оціночної діяльності - суб’єктом господарювання. За результатами проведення незалежної оцінки майна складається звіт про оцінку майна. Якщо оцінка майна проводиться самостійно органами державної влади або органами місцевого самоврядування складається акт оцінки майна.

Постанова КМУ від 20.03.2022 № 326 “Про затвердження Порядку визначення

шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації” (далі – Порядок) встановлює процедуру визначення шкоди та збитків за декількома напрямками, починаючи з 19 лютого 2014 року.

Одним з таких напрямів є “військові втрати”. Цей напрям включає людські та матеріальні військові втрати і витрати, пов’язані з бойовими діями.

Відповідно до Порядку відповідальність за визначення шкоди та обсягу збитків за напрямом військових втрат покладено на Міністерство оборони України, яке розробляє та затверджує відповідну методіку.

“Загальні засади оцінки збитків...” Порядку [15] встановлюють вимоги до методіки оцінки шкоди та збитків, яка повинна базуватися на структурі, що включає такі розділи: “Основні положення”, “Організаційні засади оцінки збитків”, “Методичні засади визначення розміру збитків, спричинених збройною агресією” (рис. 3).

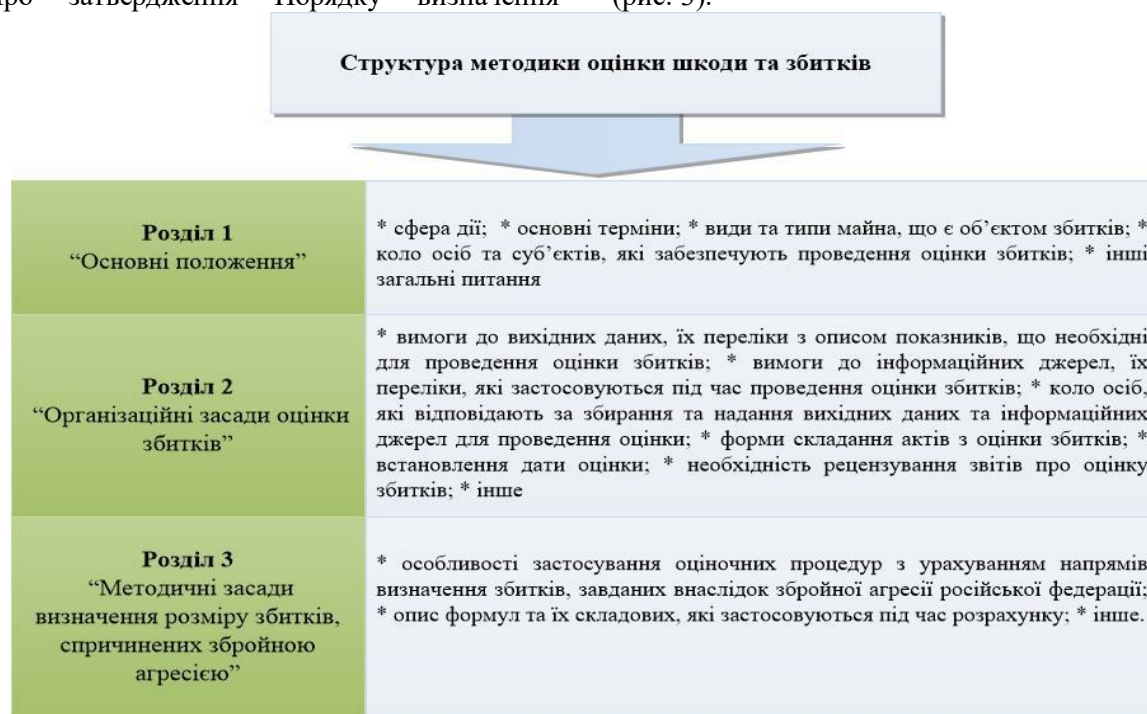

Рис. 3. Структура методіки оцінки шкоди та збитків, відповідно до Порядку

Методика Фонду державного майна України [19] забезпечує проведення пооб’єктної оцінки збитків, яка передбачає оформлення на кожний об’єкт втрат (або групи об’єктів по підприємствах, організаціях) окремої справи (звіту оцінювача, звіту комісії тощо), що включає документи, які підтверджують зв’язок шкоди та збитків з війною, документи, які підтверджують приналежність пошкоджених (знищених) активів до конкретного підприємства, їх бухгалтерську вартість, розрахунки втрат та інші задокументовані докази.

Метою пооб’єктної оцінки є отримання інформації, що сприятиме прийняттю управлінських рішень направлених на відпрацювання та реалізацію політики відшкодування збитків в рамках міжнародного компенсаційного механізму [10–12].

Методика визначення військових втрат, завданих Україні внаслідок збройної агресії РФ, затверджена наказом Міністерства оборони України від 14.09.2022 № 277 (далі – Методика Міноборони), відповідно до Порядку, встановлює, що визначення збитків, проводиться шляхом аналітичної,

стандартизованої або незалежної (експертної) оцінки збитків за шістьма показниками [18]:

людські втрати (кількість загиблих та померлих, внаслідок агресії РФ);

витрати на виплату одноразової грошової допомоги сім'ям загиблих (померлих) осіб системи Міноборони;

матеріальні військові втрати, пов'язані з бойовими діями;

витрати, пов'язані з утилізацією військової техніки та боєприпасів;

витрати, пов'язані з розмінуванням військових об'єктів;

витрати, пов'язані зі стягненням коштів з Міноборони та інших суб'єктів сектору безпеки і оборони за рішеннями судів України, за втрати, заподіяні внаслідок протиправних дій РФ (терористичних актів, диверсій тощо).

З моменту затвердження Методики Міноборони (вересень 2022 року) до Порядку було внесено ряд суттєвих змін, що стосуються формування Реєстру збитків, завданих внаслідок збройної агресії РФ. Ці зміни, а також статистика щодо реальних втрат, завданих складовим сил оборони, вимагають перегляду (удосконалення) механізмів обліку та оцінки збитків для забезпечення повноти і достовірності інформації під час формування реєстру військових втрат, в частині введення додаткових показників визначення збитків, які не враховані в чинній Методикі Міноборони (витрати на відновлення кадрового потенціалу, реабілітацію військовослужбовців, утримання військовополонених [21] та інші) та розробки єдиних форм звітності за кожним видом втрат.

Висновки. Проведене дослідження нормативно-правового забезпечення механізмів оцінки військових витрат та втрат показало, що для реалізації заходів з формування міжнародного Реєстру збитків та компенсації шкоди, завданої країною-агресором, потрібне подальше вдосконалення вітчизняних регуляторних актів в частині:

1. Розробки єдиних форм звітності (обліку) за кожним показником втрат (витрат) завданих внаслідок бойових дій, терористичних актів та диверсій.

2. Розширенні кількості показників для визначення збитків, завданих складовим сил оборони внаслідок збройної агресії.

3. Удосконалення механізмів фіксації завданої шкоди (пошкоджень, руйнувань тощо) з урахуванням специфіки бойових дій, що унеможливило здійснення фотофіксації характеру та обсягу руйнувань військового майна.

4. Врахування вимог міжнародних стандартів під час оцінки збитків у вітчизняному законодавстві та відомчих нормативно-правових актах в сфері безпеки і оборони.

Подальші дослідження будуть спрямовані на реалізацію викладених положень та наданих пропозицій в частині вдосконалення вітчизняного нормативно-правового забезпечення механізмів оцінки військових втрат.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Пасько Р.М., Маркус Я.І. Концептуальний підхід до оцінки майна на дату віддалену від поточної // Криміналістика і судова експертиза. 2018. Вип. 63(2). С. 100–111.
2. Максимов С.Й. Розмір реальних збитків внаслідок пошкодження, втрати або знищення майна. ВГО “Асоціація Фахівців Оцінки”. 2023. URL: <http://www.afo.com.ua/uk/news/1/1482> (дата звернення: 10.10.2024).
3. Жук В., Бездушна Ю., Жук Н., Павленко В. Методологія експертної та облікової оцінки шкоди та збитків за наслідками війни в Україні // Облік і фінанси. 2023. № 4(102). С. 11–25.
4. Горай О.С. Бухгалтерський облік зобов'язань та активів, що втрачено або пошкоджено в результаті бойових дій та окупації державних територій // Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 2. С. 69–77.
5. Остапчук С., Царук Н. Оцінка та документування наслідків війни на підприємстві: аналіз професійного потенціалу бухгалтера // Вісник економіки. 2023. Вип. 3. С. 115–130.
6. Jacobsson M. G. Preliminary report on the protection of the environment in relation to armed conflicts: Special Rapporteur. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/773869?v=pdf> (дата звернення: 12.10.2024).
7. Брус В. В., Ващенко Д. О. Кришталь Т. М. Поняття та структура збитків від наслідків війни. *Гуманітарний дискурс суспільних проблем: минуле, сучасне, майбутнє*: матеріали Всеукр. наук. конф. з міжнародною участю. м. Черкаси, 21 квіт. 2022 р. Черкаси, 2022 / ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України. Черкаси, 2022. С. 252–255.
8. Вашека Г.В. Методологія визначення розміру збитків: Актуальні правові та економічні проблеми // *Juris Europensis Scientia*. 2022. Вип.2. С 58–60.
9. Косарецький Є. І., Сотник В. В., Могилевська В. О., Куцак С. В., Онофрійчук О. Ю. Обґрунтування необхідності обліку та оцінки збитків та шкоди, військових витрат та втрат, завданих внаслідок бойових дій, терористичних актів та диверсій та нормативно-правове забезпечення цього процесу // *Social development and Security : Journal of Scientific Papers*. 2024. Том 14, № 4. С. 124–133.
10. ES-11/5. Furtherance of remedy and reparation for aggression against Ukraine. Resolution adopted by the General Assembly on 14 November 2022. URL: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n22/693/55/pdf/n2269355.pdf?token=QLXvBvGTM5Mh3080RB&fe=true> (дата звернення: 10.10.2024)
11. Резолюція CM/Res(2023)3. Про встановлення Розширеної часткової угоди про Реєстр збитків, завданих агресією Російської Федерації проти України від 12.05.2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/961_001-23#Text. (дата звернення: 10.10.2024)
12. Support for the reconstruction of Ukraine: Resolution 2539 (2024) adopted by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe on 16 April 2024. URL: <https://pace.coe.int/en/files/33494/html> (дата звернення: 10.10.2024).
13. International Valuation Standards (IVS). URL: <https://www.ivsc.org/new-edition-of-the-international->

- valuation-standards-ivs-published/ (дата звернення: 12.10.2024).
14. Практичні рекомендації з визначення руйнувань будівель та об'єктів інфраструктури із класифікацією ступенів їх руйнування (2023). URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/praktychni-rekomendatsiyi-z-vyzna-chennya-ruynuvan-budivelta-obyektiv-infrastruktury-iz-klasyfikatsiyeyu-stupeniv-yikh> (дата звернення: 14.10.2024).
15. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації : постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 р. № 326. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 14.10.2024).
16. Про збір, обробку та облік інформації про пошкоджене та знищене нерухоме майно внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації проти України : постанова Кабінету Міністрів України від 26.03.2022 р. № 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.10.2024).
17. Деякі питання забезпечення функціонування Державного реєстру майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України : постанова Кабінету міністрів України від 13.06.2023 р. № 624. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/624-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.10.2024).
18. Про затвердження Методики визначення військових втрат, завданих Україні внаслідок збройної агресії російської федерації : наказ Міністерства оборони України від 14.09.2022 р. № 277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1471-22#Text.Support> for the reconstruction of Ukraine. URL: <https://pace.coe.int/en/files/33494/html> (дата звернення: 16.10.2024).
19. Про затвердження Методики визначення шкоди та обсягу збитків, завданих підприємствам, установам та організаціям усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації, а також упущеної вигоди від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності : спільний наказ Міністерства економіки України та Фонду державного майна України від 18.10.2022 р. № 3904/1223. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1522-22#Text> (дата звернення: 16.10.2024).
20. Про затвердження Порядку взаємодії Міністерства оборони України з Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України з питань фіксування фактів заподіяння шкоди та визначення збитків, нанесених навколишньому природному середовищу, на об'єктах системи Міністерства оборони України внаслідок збройної агресії Російської Федерації : спільний наказ Міністерства оборони України та Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 01.12.2022 р. № 407/509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0150-23#Text> (дата звернення: 16.10.2024).
21. Філіппов А. В. Юридичний зміст категорії витрат на утримання Україною військовополонених. *Проблеми оборонного менеджменту: теорія і практика* : матеріали наук.-практ. конф., м. Київ, 17 жовт. 2024 р. / Київ. нац. ун-т оборони України. Київ, 2024. С. 226–229.

Стаття надійшла до редакційної колегії 11.12.2024

Research into mechanisms for assessing losses and harm caused to defense forces as a result of armed aggression: regulatory and legal aspects

Annotation

The armed aggression of the Russian Federation that began in 2014 has led to significant damage in all spheres of Ukraine's life. Given the large amount of damaged property, human losses and expenses, and negative financial and economic consequences, the issue of creating a proper evidence base to support Ukraine's positions in considering the compensation of damages and harm by the aggressor within the framework of an international special compensation mechanism has become acute.

The purpose of the article is to analyze domestic and international regulatory and legal provisions that define mechanisms for assessing damages and harm in the direction of military losses caused by combat actions, for their further improvement.

The article analyzes domestic and international regulatory and legal acts on the assessment of damages and harm caused by the armed aggression of the Russian Federation. International legal mechanisms for compensating damages in the direction of military losses and expenses have been studied. Adherence to International Valuation Standards during the development of mechanisms for assessing damages caused by combat actions makes it possible to ensure the justification of the costs and losses incurred which confirms reparation claims and is acceptable in sovereign jurisdictions.

The domestic regulatory and legal framework for accounting and assessing damage and losses caused by combat actions consists of more than 30 acts. The mechanisms for assessing damages caused to the components of Ukraine's defense forces are determined taking into account the regulatory documents provided in the article.

The conducted study of the regulatory and legal support for mechanisms for assessing military expenses and losses showed that further improvement of domestic regulatory acts is necessary for the implementation of measures to form an international Register of damages and compensation for harm caused by the aggressor country.

Keywords: losses; damage; military losses; damage assessment; armed aggression; damage register.